

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 14/2009 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (yhteisöpatentti)

Valtioneuvoston selvitys komission suosituksesta neuvostolle komission valtuuttamisesta aloittamaan neuvottelut sopimuksesta yhdistetyn patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamiseksi (patenttilitigaatiosopimus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 6 päivänä toukokuuta 2009 lähettänyt talousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten jatkokirjelmän 6. TEM 30.04.2009 asiassa U 54/2000 vp Euroopan komission ehdotus neuvoston asetukseksi yhteisöpatentista sekä valtioneuvoston selvityksen komission suosituksesta neuvostolle komission valtuuttamisesta aloittamaan neuvottelut sopimuksesta yhdistetyn patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamiseksi (patenttilitigaatiosopimus) (E 47/2009 vp).

Talousvaliokunta on 27.5.2009 päättänyt yhdistää asioiden käsittelyn.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina asiassa U 54/2000 vp

- hallitusneuvos Marja-Leena Rinkineva ja hallitussihteeri Heli Honkapää, työ- ja elinkeinoministeriö
- linjanjohtaja Pekka Launis, Patentti- ja rekisterihallitus.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina asiassa E 47/2009 vp

- hallitusneuvos Marja-Leena Rinkineva ja hallitussihteeri Heli Honkapää, työ- ja elinkeinoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tatu Leppänen, oikeusministeriö.

Viitetiedot

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta U 54/2000 vp lausunnot TaVL 16/2000 vp ja TaVL 25/2008 vp. Lisäksi valiokunta on antanut patenttikonsultaatiota ja patenttitiedonantoa koskeneesta asiasta E 140/2005 vp lausunnot TaVL 9/2006 vp ja TaVL 8/2007 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ JA SELVITYS

Ehdotukset

U 54/2000 vp

Asian käsittely on edennyt EU-puheenjohtajamaiden ja komission työasiakirjojen pohjalta. Komission selvitys yhteisöpatentin taloudellisista vaikutuksista valmistui huhtikuussa 2009. Keskeisiä neuvottelukysymyksiä ovat olleet vuosimaksut, patenttinvirastojen välinen työnjako ja kieliregiimi.

Kansallisten patenttinvirastojen toimintaedellytysten turvaamisen kannalta ovat keskeisiä kysymyksiä vuosimaksun tason määräytyminen ja maksun jakokriteerit sekä se, millaiseksi tutkimusyhteistyö Euroopan patenttinviraston ja kansallisten virastojen välillä muodostuu.

Komission tavoitteena on, että yhteisöpatentista tulee erittäin edullinen. Lähtökohdaksi on otettu eurooppapatentin nykyisten vuosimaksujen kokonaismäärä neljässä Euroopan patenttisopimukseen (EPC, European Patent Convention) kuuluvassa valtiossa. Yhteisöpatentti olisi aina voimassa 20 vuotta. Vuosimaksut eivät kasvaisi nykyiseen tapaan progressiivisesti, vaan olisivat samansuuruiset joka vuosi. Vuosimaksun lisäksi patentinhaltijan maksettavaksi tulisi prosessimaksuja ja käännökustannuksia.

Vuoden 2003 poliittisen yhteisymmärryksen mukaisesti vuosimaksu esitetään jaettavaksi tasan Euroopan patenttinviraston (EPO, European Patent Office) ja jäsenmaiden kesken. Jäsenmaan saama jako-osuus määräytyisi bruttokansantuotteen perusteella.

Työasiakirjassa tuodaan esille tarve turvata kansallisten patenttinvirastojen toimintakapasiteetti yhteisöpatenttijärjestelmässä. Kaikille kansallisille patenttinvirastoille tulisi, niiden niin toivoessa, antaa mahdollisuus osallistua yhteistyöhön.

Kieliregiimin osalta ehdotuksena on tällä hetkellä, että yhteisöpatenttihakemus tulee tehdä jollakin EPO:n virallisista kielistä (englanti, saksa, ranska). Selitysosa ja patenttivaatimukset käännettäisiin konekäännöksinä kaikille EU-kielille hakemuksen julkaisuvaiheessa. Kone-

käännösten tarkoitus olisi pelkästään informatiivinen.

E 47/2009 vp

Komissio esittää, että sille annetaan neuvottelumandaatti patenttilitigaatiosopimuksen neuvottelemiseksi Euroopan yhteisön, sen jäsenvaltioiden ja Euroopan patenttisopimuksen (EPC) muiden sopimusvaltioiden välille. Ennen neuvottelujen aloittamista on EY-tuomioistuimelta tarkoitus pyytää EY-perustamissopimuksen 300 artiklan 6 kohdan mukainen lausunto patenttilitigaatiosopimusluonnoksen yhdenmukaisuudesta EY-perustamissopimuksen kanssa.

Patenttilitigaatiosopimuksella luotaisiin täysin uusi kansainvälinen tuomioistuin (patenttituomioistuin). Tavoitteena on nykyistä kustannustehokkaampi ja ennustettavampi patenttioikeudenkäyntijärjestelmä. Nykyisin eurooppapatentteja koskevat loukkaus- ja mitätöintikanteet käsitellään kansallisissa tuomioistuimissa. Samaa patenttia koskevat samanaikaiset oikeudenkäynnit monessa maassa ovat usein huomattavan kalliita. Eri maiden tuomioistuinkäytännöissä on myös eroja, jotka voivat johtaa toisistaan poikkeaviin ratkaisuihin ja sitä kautta ennakoitavuuden vähenemiseen.

Komissio ei ole antanut patenttilitigaatiosopimuksesta virallista ehdotusta, vaan keskusteluja on käyty eri puheenjohtajamaiden laatimien työasiakirjojen pohjalta. Niiden mukaisesti patenttituomioistuin rakentuisi ensimmäisen oikeusasteen osalta alueellisesti toimivien jaostojen ja keskusjaoston varaan. Jäsenmaa voi niin halutessaan perustaa oman paikallisjaoston tai liittyä useamman maan kattavaan aluejaostoon. Alue- ja paikallisjaostoille ehdotetaan toimivaltaa käsitellä muun muassa loukkauskanteita ja vastakanteena nostettuja mitätöintikanteita. Muutoksenhakuaste olisi keskitetty.

Patenttituomioistuimen tuomareina olisi sekä lainoppineita että teknisen koulutuksen saaneita tuomareita. Tuomarikokoonpanossa olisi pääsääntöisesti sekä paikallis- että aluejaostoissa kahden kansallisen tuomarin lisäksi yksi ns.

poolituomari. Oikeudenkäyntikielenä olisi pääsääntöisesti jaoston sijaintipaikan virallinen kieli.

Keskusteluissa on ollut esillä nk. opt-out-mahdollisuuden sisällyttäminen sopimukseen. Tämä antaisi yksittäiselle patentinhaltijalle mahdollisuuden halutessaan jättäytyä kokonaan uuden patenttilitigaatiojärjestelmän soveltamisen ulkopuolelle, kun kyse on eurooppapatenttia koskevasta riita-asiasta.

Valtioneuvoston kanta

U 54/2000 vp

Suomi pitää tärkeänä jatkotoimia kustannustehokkaan, oikeusvarman ja laadukkaan patenttijärjestelmän kehittämiseksi Euroopassa.

Yleisesti Suomi katsoo, että komission lainsäädäntöhankkeiden tulee luoda lisäarvoa ilman, että ne vaarantavat kansallisen IPR-infrastruktuurin toimivuutta. Eurooppalaisen patenttijärjestelmän toimivuuden eli tehokkaan ja laadukkaan patentointiprosessin kannalta on välttämätöntä, että kansallisille patenttivirastoille annetaan mahdollisuus suorittaa uutuustutkimuksia vuoden 2003 poliittisen yhteisymmärryksen mukaisesti.

Suomi pitää tärkeänä, että mahdollinen yhteisöpatentti toteutetaan vaarantamatta kansallisen tutkivan patenttiviranomaisen toimintaedellytyksiä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhteisöpatenteista perittävien maksujen asianmukaiseen jakautumiseen kansallisille patenttivirastoille. Jakokriteerien tulisi kuvastaa maan patentointiaktiivisuutta.

E 47/2009 vp

Suomi kannattaa neuvottelumandaatin antamista komissiolle. Komission valtuuttaminen aloittamaan patenttilitigaatiosopimusta koskevat neuvottelut yhteisön ulkopuolisten Euroopan patenttisopimuksen (EPC) sopimusvaltioiden kanssa on edellytys työn jatkamiselle.

Suomi tukee sitä, että EY-tuomioistuimelta pyydetään EY-perustamissopimuksen 300 artiklan 6 kohdan mukainen lausunto patenttilitigaatiosopimusluonnoksen yhteensopivuudesta EY-

perustamissopimuksen kanssa. Lausunto tulisi pyytää pikaisesti siitä riippumatta, että patenttilitigaatiosopimuksen oikeusperustamääräykset edellyttävät valtioneuvoston arvion mukaan vielä lisäselvitystä.

Suomi pitää tärkeänä, että patenttilitigaatiosopimuksen oikeusperustaviittauksia tarkastellaan työn edetessä esitettyä yksityiskohtaisemmin. Neuvottelumandaatissa esitetty EY 300 -artikla ei näyttäisi olevan oikeusperustaviittauksena riittävä, sillä artiklassa määrätään useista menettelyistä, joiden osalta neuvoston päätöksenteossa noudattama menettely sekä Euroopan parlamentin rooli vaihtelevat. EY 300 -artikla, vaikka sen osalta määriteltäisiin myös se nimenomainen kohta, joka määrää menettelyn, ei ole oikeusperustana riittävä, vaan tämän ohella komission tulisi määritellä litigaatiosopimuksen aineellinen oikeusperusta. Kannatamme sitä, että EY-tuomioistuinta pyydetäisiin lausunnonsaan ottamaan kantaa aineelliseen oikeusperustaan.

Neuvottelumandaatin sisällöstä tulee myöhemmin käydä yksityiskohtainen keskustelu neuvoston patenttityöryhmässä. Jotta patenttituomioistuimen perimmäinen tarkoitus toteutuisi, Suomi pitää tärkeänä varmistaa yksinomainen tuomiovalta eurooppapatentteja ja tulevia yhteisöpatentteja koskevissa riita-asioissa. Suomi suhtautuukin erittäin varauksellisesti neuvottelumandaatin (samoin kuin patenttilitigaatiosopimuksen) sisältämään mainintaan ns. opt-out-mahdollisuudesta. Toteutuessaan opt-out vesittäisi uuden patenttituomioistuimen perimmäisen tarkoituksen, sillä oikeudenkäynnit jatkuisivat useassa foorumissa samanaikaisesti. Lisäksi on syytä huomioida, että neuvottelumandaattiluonnos on laadittu varsin yleiseksi, eikä se suinkaan sisällä mainintoja kaikista periaatteellisesti merkittävistä ratkaisuista, kuten esimerkiksi jäsenmaan oikeudesta perustaa aluejaosto, eri jaostojen välisestä toimivaltajaosta taikka oikeudenkäyntikieliregiimistä. Jo tästä syystä maininta opt-outista on mandaatissa tarpeeton. Mahdollista joustovaraa on pohdittava, jos Suomi olisi ainoa jäsenmaa tai jäsenmaiden selkeäs-

sä vähemmistössä, joka vastustaa opt-outin sisällyttämistä mandaattiin.

Suomi katsoo, että patenttilitigaatiojärjestelmän yleiset tavoitteet olisi hyvä sisällyttää neuvottelumandaattiin. Näitä ovat oikeuden saataavuus (tosiasiallinen mahdollisuus saada oikeusjärjestyksen mukaista oikeutta) ja oikeudenkäyntimenettelyn oikeudenmukaisuus (ennustettava, joutuisa ja taloudellinen). Myös perusta-

vanlaatuinen lähtökohta jäsenvaltioiden oikeudesta perustaa oma paikallisjaosto olisi tarpeen mainita neuvottelumandaatissa.

Menettelytapaan liittyen on Suomen näkemyksen mukaan vielä arvioitava se, mikä on tarkoituksenmukaisinta, eli onko ehdotettu jäsenvaltioiden edustajista koostuva erityiskomitea riittävä vai tulisiko myös pj-maan voida osallistua neuvotteluihin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousvaliokunta on käsitellyt sekä yhteisöpatenttiin että patenttituomioistuinjärjestelmään liittyviä kysymyksiä useissa lausunnoissaan (mm. TaVL 25/2008 vp, TaVL 8/2007 vp ja TaVL 9/2006 vp). Valiokunta katsoo, että valtioneuvoston kannat ottavat hyvin huomioon valiokunnan näissä lausunnoissa esille tuomat näkemykset. Osin (esim. konekielisten käännösten informatiivinen luonne) valiokunnan näkemykset ovat jo tulleet otetuiksi huomioon myös neuvoston työasiakirjoissa.

Kansallinen yhteisöpatenttiehdotusta koskeva vaikutusarviointi (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2008) tukee valiokunnan lausunnossaan (TaVL 25/2008 vp) esille tuomaa arviota, ettei vielä ole tehtävissä suoraviivaisia johtopäätöksiä siitä, kuinka tarpeellinen yhteisöpatentti on suomalaisille yrityksille ja keksijöille tai kuinka paljon sitä tultaisiin hyödyntämään. On kuitenkin otettava huomioon, ettei vaikutusarviointia tehtäessä ollut tiedossa mm. ehdotus yhteisöpatentin kiinteästä vuosimaksusta, joka määräytyisi vain neljän EPO-maan vuosimaksujen perusteella. Yhteisöpatentin voi arvioida muodostuvan näin erittäin kilpailukykyiseksi eurooppapatenttiin verrattuna, sillä eurooppapatentti saatetaan voimaan keskimäärin 4–6 maassa. Tavoitteena on näin osaltaan lisätä EU:n patentointiaktiivisuutta ja vastata eurooppapatenttia kohtaan esitettyyn kritiikkiin korkeista patentointikustannuksista.

Vaikka vuosimaksu muodostaa vain osan patentoinnin kokonaiskustannuksista, voi olettaa,

että ehdotetulla tavalla alhaiseksi muodostuva vuosimaksu lisää yhteisöpatentin kiinnostavuutta sekä yhteisön jäsenmaissa että EU:n ulkopuolisissa maissa. Seurauksena saattaa olla patenttihakemusten määrän merkittävä nousu, joka toisaalta tuo lisää tuloja, mutta joka myös merkittävästi lisää työmäärää jo nyt erittäin ruuhkautuneessa EPO:ssa (eurooppapatenttihakemuksen käsittelyaika on keskimäärin 6 vuotta). Näitä vaikutuksia ei ole otettu riittävästi huomioon komission laatimassa vaikutusarvioinnissa. Ilman toimivaa, kansallisiin patenttivarastoihin tukeutuvaa järjestelmää patenttien myöntäminen saattaa ruuhkautua entisestään, mikä saattaa myös vaarantaa patenttien korkean tason.

Aiempiin lausuntoihinsa viitaten talousvaliokunta painottaakin tarvetta turvata kansallisten tutkivien patenttivarastojen toimintaedellytykset niin rahoituksen kuin toimivien tutkimuspuitteidenkin osalta. Puheenjohtajamaan helmikuussa 2009 antamassa työasiakirjassa (6044/09 PI 9) on hyvin yleisellä tasolla hahmoteltu EPO:n ja kansallisten patenttivarastojen yhteistyön periaatteita. Toiminnan rahoituksen osalta työasiakirjassa on painotettu tarvetta turvata EPO:n toiminta. Kansallisten patenttivarastojen toiminnan rahoituksen osalta todetaan vain, että komissio voisi tutkia yhteisörahoituksen mahdollisuutta. Myös yhteisöpatentin vuosimaksutulojen jakoperuste jäsenmaille on neuvotteluissa edelleen auki.

Kansallinen vaikutusarviointi samoin kuin patenttivilanomaisemme (Patentti- ja rekisterihallitus, PRH) omat laskelmat viittaavat siihen,

että PRH:n toimintaedellytykset tulisivat yhteisöpatentin ja sen johdosta alentuvien vuosimaksutulojen myötä pidemmällä aikavälillä heikkenemään. Valiokunta on aiemmassa lausunnossaan (TaVL 25/2008 vp) tuonut laajemmin esille niitä seikkoja, jotka painottavat tarvetta turvata kansallisen patenttiviranomaisemme toimintakyky ja osaamisen korkea taso. Suomen kannalta onkin tärkeää, että yhteisötason neuvotteluissa siirrytään kansallisten patenttiviranomaisten toimintaedellytysten turvaamisen osalta yksityiskohtaisemmalle tasolle ja laaditaan ehdotus konkreettisesta toimintamallista EPO:n ja kansallisten viranomaisten välillä niin uutuustutkimustoiminnan kuin rahoituksenkin osalta.

Patenttilitigaatiosopimusta koskeva kirjelmä (E 47/2009 vp) muodostaa patenttijärjestelmän kehittämisen olennaisen osan. Kun yhteisöpatentti mahdollistaa keksintöjen suojaamisen yhteneväisin oikeusvaikutuksin koko EU:ssa yhtä hakemusta käyttäen, loisi patenttilitigaatiosopi-

mus uuden eurooppapatenttien (ja mahdollisesti tulevaisuudessa yhteisöpatenttien) oikeudenkäyntijärjestelmän, jossa patenttiriidat voitaisiin käsitellä yhdessä tuomioistuimessa.

Aiempien kannanottojensa mukaisesti valiokunta puoltaa neuvottelujen aloittamista. Valtioneuvoston tapaan valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että neuvottelumandaattia täsmennetään ja että Euroopan tuomioistuimelta pyydetään lausunto patenttilitigaatiosopimusluonnoksen yhteisöoikeuden mukaisuudesta. Valiokunta edellyttää, että valtioneuvosto informoi eduskuntaa edellä mainittujen avoinna olevien seikkojen täsmentyessä.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Antti Rantakangas /kesk
jäs. Janina Andersson /vihr
Hannu Hoskonen /kesk
Harri Jaskari /kok
Matti Kangas /vas
Toimi Kankaanniemi /kd

Päivi Lipponen /sd
Marjo Matikainen-Kallström /kok
Petteri Orpo /kok
Sirpa Paatero /sd
Kimmo Tiilikainen /kesk
Markku Uusipaavalniemi /kesk
Ulla-Maj Wideroos /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.